M.A. 3rd Semester Examination, 2022

SANSKRIT

PAPER – SAN-305

Full Marks : 40

Time : 2 hours

The figures in the right hand margin indicate marks

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable

सर्वे प्रश्नाः संस्कृतेन देवनागर्य्या च समाधेयाः 8

1. किं नाम प्रमाणम् ? तत्कतिविधम् ? कानि च तानि ? तत्र प्रत्यक्षप्रमाणलक्षणं किम् ? प्रत्यक्षप्रमायाः वा लक्षणं किम् ? सा कतिधा ? काश्च ताः ? तस्याः करणं कतिविधम् ? तेषु कस्य कदा करणत्वं भवति सोदाहरणं व्याख्यायताम् ।

अथवा

मीमांसकैः स्वीकृतं कारणलक्षणं किम् ? तल्लक्षणं युक्तमयुक्तं वा ? आकाशस्य घटाद्युत्पत्तौ कारणत्वमुपपद्यते न वा विचार्यताम् ।

(Turn Over)

2. यथानिर्देशमुत्तरत प्रश्नद्वयम्— 4 × 2

(क) साक्षात्कारिप्रमायाः हेतुः कः ? स कतिविधः प्रत्येकं प्रकारे उदाहरणं दीयताम् ।

(ख) आत्मनः स्वरूपं निरूप्यताम् ।

(ग) प्रतिपदव्यावृत्तिपूर्वकम् इन्द्रियलक्षणं निरूप्यताम् ।

3. प्रश्नद्वयं समाधेयम्— 2 × 2

(क) 'तर्कभाषा'-शब्दस्य कोऽर्थः ?

(ख) न्यायस्यादिमं सूत्रं किम् ?

(ग) कतिविधं प्रमेयम् ? कानि च तानि ?

4. एकः प्रश्नः समाधेय— 8 × 1

(क) व्याप्तेः प्रथमलक्षणं निरूप्य तत्र अव्याप्तिदोषान् आशङ्क्य संक्षेपेण समाध्यताम् ।

(ख) व्याप्तेः सिद्धान्तलक्षणं किम् ? तल्लक्षणं निरूप्य "सत्तावान् जातेः" इति "इदं ज्ञेयं प्रमेयत्वात्" इति च स्थलयोः लक्षणसमन्वयः प्रदर्श्यताम् ।

5. यथेच्छं द्वयं समाधेयम्— 4×2

(क) "साध्यवदन्यावृत्तित्वञ्च साध्यवदन्यवृत्तित्वत्वावच्छिन्न-प्रतियोगिताकाभावः" — व्याख्यायताम् ।

(ख) "गुणवान् द्रव्यत्वात्" — इत्यत्र व्याप्तेः लक्षणसङ्गतिर्विधेया ।

(ग) 'इदं कर्म द्रव्यगुंणान्यत्वविशिष्टसत्त्वात्" — इत्यत्र व्याप्तेः लक्षणसंगतिः कथं सम्भवति ।

6. प्रश्नद्वयं समाधेयम्— 2×2

(क) अनुमायां कः व्यापारः, किञ्च करणम् ?

(ख) प्रतियोगी कः ? उदाहरणं दीयताम् ।

(ग) "हेतुमन्निष्ठविरहाप्रतियोगिना" — इति पदस्य समासः निर्णेयः ।